

KE VZNIKU MĚSTA ÚSTÍ NAD ORLICÍ

František MUSIL

V roce 1992 oslavovala řada míst v povodí Tiché Orlice 700. výročí první písemné zprávy. Nebylo sice mezi nimi samotné město Ústí n. O., ale oslavy se týkaly jeho městských částí Kerhartice n. O., Oldřichovice, Knapovec, Horní a Dolní Houžovec. Je pochopitelné, že oslavy vyvolaly zvýšený zájem o regionální historii. A v této situaci se ještě zřetelněji ukázalo, jak Ústí n. O. chybí solidní moderní monografie o jeho historii. Kapitulu o vzniku města z také monografie chceme alespoň zčásti nahradit touto statí.

Prameny:

Prameny ke studiu počátků města Ústí n. Orlicí jsou velmi skromné. Proto musíme údaje různých pramenů vzájemně doplňovat a konfrontovat, abychom mohli, někdy jen v podobě pracovních hypotéz, řešit problémy týkající se vzniku a nejstarších dějin města.

a) písemné prameny

K problematice nejstaršího osídlení území dnešního města ústí n. Orlicí se vztahuje pouze tzv. zakládací listina kláštera litomyšlského datovaná rodem 1167, ale vzniklá pravděpodobně až koncem 12. století.¹ Vzniku kolonizačního města se pak týkají listiny z roku 1285 (král Václav II. postupuje majetky ve východních Čechách svému nevlastnímu otci Závěšovi z Falkenštejna),² 1292 (král Václav II.

1) Listina je publikována v Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I, ed. G. Friedrich, Pragae 1904 - 1907 (dále jen CDB I), č. 339, s. 413 - 415. Této listině byla věnována rozsáhlá literatura. K nejnovějším pracem o této listině, které shrnují a rozebírají i starší literaturu, patří J. Pražák, Diplomatičké poznámky k litomyšlské listině krále Vladislava I., Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, Pardubice - Litomyšl 1959, s. 9 - 32 a J. Schulz, Vývoj česko - moravské hranice na horní Svitavě a Svatce do 2. poloviny 13. století, Sborník prací k sedmdesátinám univ. prof. Ladislava Hosáka, Olomouc 1968, s. 7 - 15.

postupuje východočeské majetky nově založenému klášteru na Zbraslavi³ a 1304 - Václav II. potvrzuje a současně pozměňuje nadání Zbraslavského kláštera - místo majetků v okolí Chocně mu postupuje Lanškrounsko a Jablonsko.⁴ Listiny z roku 1292 a 1304 jsou, pokud se týká údajů vztahujících se k samotnému městu Ústí n. Orlicí, téměř totožné. Zdánlivě by se mohlo zdát, že druhá listina dokládá vzestup významu města Ústí nad Orlicí v rámci lanšperského panství, neboť v roce 1292 je pro Ústí n. Orlicí použit název "villa forensis" - tržní ves, ale v roce 1304 název "ciuitas" - tedy město. Ale vzhledem k tomu, že pro Českou Třebovou je použití této charakteristiky v obou listinách obrácené, je zřejmé, že obsah obou použitých latinských termínů se příliš neliší a nelze je proto používat jako prokazatelný doklad určitého stupně vývoje města. Uvedené pojmy slouží zřejmě k označování míst, která se určitými právy lišila od svého venkovského okolí. K působení zakladatelů města - pánů z Drnholce jsou důležité údaje již zmíněné listiny z roku 1285 a dále listiny z roku 1332, kterou zbraslavský opat Petr postupoval rychtu v Lanškrouně lanškrounskému měšťanovi Tyčkovi ze Žamberka.⁵

b) prameny hmotné

Sem patří především některé archeologické nálezy z území města, ale ani ty pro dobu vzniku města mnoho poznatků nepřinášejí. Za cenný by mohl být považován nález střepů popelnic údajně z doby kultury lužické v poloze "Na šárkách" (dnešní areál nemocnice), který se však nezachoval a rovněž přesné nálezy okolnosti nejsou známy.⁶ Nálezy keramiky ze staveniště domu čp.32 v ulici Jaroslava Kociána (dříve Pickova) učiněné v roce 1926, nálezy ze zahrady fary Jednoty bratrské (rovněž ulice J. Kociána) a nejnovější nálezy ze staveniště nové pošty (podzim 1991) mezi ulicemi J. Kociána, Lochmanovou a Hakenovou patří do 14. a poč. 15. století,⁷ tedy do doby, kdy máme o městě již dostatek zpráv z pramenů písemných. Do kategorie hmotných pramenů můžeme zařadit i půdorys města, který v případě Ústí nad Orlicí považujeme za pramen mimořádně důležitý.

c) prameny toponomastické

Za důležitý pramen pro studium počátků města považujeme fakt, že v nejstarších písemných pramenech je město označováno českým i německým

- 2) Listina je publikována v Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae II, ed. J. Emler, Pragae 1882 (dále jen RB II), č. 1358, s.586 - 587.
- 3) RB IV (ed. J. Emler, Pragae 1892), č. 1888, s. 745 - 746.
- 4) RB II, č. 2004, s. 866 - 868. Tato listina i listina citovaná v poznámce č. 3 jsou publikovány i v edici E. Tadra, Listy kláštera Zbraslavského, Praha 1904, č. 1, s. 1 - 2., (listina z roku 1292) a č. 15, s. 8 - 10, (listina z roku 1304). Texty jsou shodné s edicí v RB, proto v další citaci používáme edici v RB. Další listy, které by objasňovaly problematiku počátků Ústí nad Orlicí, Tadrova edice nepřinášejí.
- 5) RB III, (ed. J. Emler, Pragae 1890) č. 1916, s. 756.
- 6) E.K. Zeiner, Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky, Rychnov nad Kněžnou, 1880, s. 35.
- 7) O nálezích z roku 1926 informoval L. Nygrín, Nálezy ze 14. a 15. století v Ústí nad Orlicí, LKMU 3, 1939, s. 90 - 92. Jejich rozbor a zhodnocení provedl L. Skružný, Středověká keramika z Ústí nad Orlicí, Zprávy z muzeí od Trstenické stezky č. 12, 1971, s. 36 - 51. Nálezy z roku 1991 posuzovala Mgr.L.Cejpová.

jménem - Ústí a Wilhelmswerde.⁸ Na význam tohoto pramene pro dějiny města upozorňuje i Ivan Lutterer.⁹

Literatura

Dosavadní historická literatura věnovala problematice vzniku města Ústí nad Orlicí jen malou pozornost. Specificky se touto otázkou poprvé zabýval první historik města Emanuel K. Zeiner, který nekriticky posunuje na jedné straně počátky osídlení území města až do doby Slavníkovců, na druhé straně vzhledem k neznalosti některých písemných pramenů, které v době jeho práce na monografii města nebyly ještě vydány, klade první písemnou zprávu o Ústí n. O. až do roku 1304.¹⁰ Stručně se otázkami nejstarších dějin Ústí n. Orlicí zabýval August Sedláček. Vznik města spojuje s činností příslušníků rodů z Drnholce a vznikem lanšperského panství.¹¹ V souvislosti se zpracováním dějin hudebního života v Ústí n. Orlicí se jeho nejstaršími dějinami s využitím tehdy dostupných písemných pramenů zabýval Josef Zábrodský.¹² V populárněji pojatých statích se otázkami vzniku města zabýval Jaroslav Šilar a autor této stati. Tyto články se snaží ukázat složitost průběhu osídlení území města, ale vzhledem k jejich charekteru zde chybí odkazový aparát a tak jejich odborný přínos je značně znehodnocen.¹³ Nejnověji se problematikou nejstarších dějin města Ústí nad Orlicí zabýval Jindřich Růžička a to především na základě kritického rozboru všech dostupných písemných pramenů.¹⁴

Problematiky vzniku Ústí n. O. se samozřejmě týkají i práce zabývající se problematikou kolonizace celé rozsáhlé oblasti lanšperského panství. Jedná se především o práce německých historiků Johana Losertha a Julia Lipperta. Oba se snaží především dokazovat, že celé osídlení Lanšperska bylo čistě německou záležitostí a dále posunují proces osídlování povodí Tiché Orlice (a tedy i vzniku města Ústí n.O.) již do 1. pol. 13. století. K tomuto závěru docházejí na základě naprosto nesprávného ztotožnění Oldřicha z Drnholce s Oldřichem z Lanškrouna (Loserth), který ve skutečnosti pocházel z Lanškrouna v Lužici a na základě toho, že za zakladatele hradu Lanšperka považují Konráda z Landesberga doloženého v roce 1266 (Lippert).¹⁵ Z českých autorů se problematikou osídlení Lanšperska

- 8) RB IV, č. 1888, s. 745.
- 9) I.Lutterer, Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic, Choceň 1969, s. 29 - 31, 170.
- 10) E.K. Zeiner, Města Ústí nad Orlicí ..., s. 34 - 37.
- 11) A.Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého II - Hradecko, Praha 1883, s. 99 - 100 a Historický slovník místopisný království Českého, Praha 1908, s. 930.
- 12) J.Zábrodský, Paměti Cecilijské hudební jednoty v Ústí nad Orlicí vydané na památku stoletého jejího trvání, Ústí nad Orlicí 1904, s. 19 - 26, zde publikuje i výňatky z listin z roku 1292 a 1304.
- 13) J.Šilar, Z historie "Ousti", ÚKZ 1967, č. 2, s. 17 - 18, č. 3, s. 14 - 15, č. 4, s. 14 - 15, č. 5, s. 13 - 14 a E.Musil, Z historie města Ústí nad Orlicí (Několik poznámek ke vzniku města Ústí nad Orlicí, UKZ 1979, č. 2, s. 22 - 24, č. 3, 23 - 24).
- 14) J.Růžička, Otázky kolem počátků města Ústí nad Orlicí, Zpravodaj Společnosti pro regionální historii v Ústí nad Orlicí, Ústí nad Orlicí 1992, s. 1 - 11.
- 15) J.Loserth, Zur Geschichte des Landskroner Theiles der Schönhengster Sprachinsel,

zabývá hlavně Josef Cibulka, který dokazuje, že osídlení tohoto regionu proběhlo ve dvou etapách a starší etapu, na které se podílelo jen české obyvatelstvo, přičítá činnosti premonstrátského kláštera v Litomyšli. Předpokládá, že činnost premonstrátů se soustředila hlavně do povodí Třebovky a Tiché Orlice.¹⁶ Od uvedených německých autorů však přejímá Cibulka nesprávné názory o ukončení kolonizace (a tedy i vzniku Ústí n. O.) již v 1. pol. 13. století. V rámci širšího zpracování kolonizace Čech se počátky osídlení Lanšperska zabýval i Josef V. Šimák, který v podstatě přejal názory Cibulkovy.¹⁷ Teprve později ukazuje J.V. Šimák na nesprávnost ztotožnění Oldřicha z Drnholce s Oldřichem z Lanškrouna a kladení kolonizační činnosti pánů z Drnholce již do 1. pol. 13. století.¹⁸ Práce Ivana Lutterera pokoušející se řešit problematiku kolonizace území v Poorlicku pouze na filologickém základě - rozbořem místních jmen v tomto regionu je z hlediska nejstarších dějin Ústí nad Orlicí důležitá připomenutím významu dvojjazyčného pojmenování města v nejstarších písemných zprávách pro poznání dvou časově odlišných etap jeho formování.¹⁹ Pro řešení počátků osídlení na území města jsou důležité práce zabývající se dějinami litomyšlského kláštera a jím prováděné kolonizace. Jsou to především Dějiny Litomyšle Zdeňka Nejedlého,²⁰ stať Jiřího Pražáka o listině litomyšlského kláštera z roku 1167²¹ a nejnověji práce moravského historika Jindřicha Schulze, která se sice zabývá klášterní kolonizační činností v povodí Svitavy, ale shrnuje a hodnotí i starší literaturu k problematice kolonizace litomyšlských premonstrátů.²²

Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 27, 1888/89, s. 193 - 235. J.Lippert, Social-Geschichte Böhmens in vorhussitischer Zeit II (Der sociale Einfluss der christlichen-kirchlichen organisation und der deutschen Kolonisation), Prag - Wien - Leipzig 1898, s. 251 - 258. Na nesprávnost ztotožnění Oldřicha z Drnholce s Oldřichem z Lanškrouna poprvé upozornil teprve J.V. Šimák, Příspěvek ke starému místopisu Čech II, ČSPČ 51 - 53, 1943 - 45, s. 60 - 61. Oldřich z Lanškrouna je poprvé doložen v roce 1241 (CDB IV, č.4, s.64 a č.9, s.10). Konrád "de Landisberg" byl lenníkem olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburka a poprvé je v této souvislosti doložen v roce 1266. Žádné doklady pro to, že by působil v královských službách ve východních Čechách nejsou. Je pravděpodobné, že Konrád pocházel z Landsberka v jižním Štýrsku a do služeb Brunových se dostal po roce 1262, kdy Bruno krátkou dobu působil jako hejtman ve Štýrsku. Pojmenování hradu Lanšperka tedy nelze odvozovat od tohoto Konráda, ale jedná se zřejmě o módní německé pojmenování, Landsbergů je v Německu několik. O Konrádovi přináší základní informace L.Hrabová, Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství v 2.pol. 13.století, AUPO - Historica VI, Praha 1964, s.105.

- 16) J.Cibulka, Osídlení Lanšperka v předhusitské době, ČSPSČ 38, 1930, s. 4 - 16.
- 17) J.V. Šimák, České dějiny I, sv. 5, Středověká kolonizace v zemích českých, Praha 1938, s. 1267 - 1272.
- 18) K tomu viz článek J.V. Šimáka uvedený v odkazu č. 15.
- 19) I.Lutterer, Vývoj místních jmen ..., s. 29 - 31, 170.
- 20) Z.Nejedlý, Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl I. Dějiny kláštera a biskupství litomyšlského (do roku 1421), Litomyšl 1903, s. 51 - 55.
- 21) Pražák, Diplomatické poznámky ..., s. 18 - 27.
- 22) L.Schulz, Vývoj česko - moravské hranice ..., s. 7 - 8. Kromě prací citovaných v poznámkách

Počátky osídlení území dnešního města

V souladu s výše uvedenými názory Josefa Cibulky a Josefa V. Šimáka hypoteticky předpokládáme, že počátky osídlení na území dnešního Ústí nad Orlicí spadají ještě do doby před skutečným rozsáhlým organizovaným kolonizací v 2. polovině 13. století a že souvisejí se starší etapou osídlování pomezí hvozdu, kterou prováděli litomyšlští premonstráti a které se účastnilo domácí (české) obyvatelstvo pocházející pravděpodobně z jiných již plně osídlených částí panství litomyšlského kláštera. Východiskem této hypotézy jsou některé údaje ve výše zmíněné sporné listině vydané králem Vladislavem I. pro litomyšlské premonstráty a hlásící se k roku 1167. Podle této listiny král, poněvadž neměl k dispozici již vybudované vsi, postoupil premonstrátům území "a rivo Zlupnice usque ad flumen Treboua"²³ (tedy od dnešního Sloupnického potoka - Labička k řece Třebovce) zřejmě proto, aby zde mohli provést kolonizaci a nové vesnice založit. Podle toho, že v darovaném území jsou již jmenovitě uvedeny vodní toky, předpokládáme, že již v době donace kolonizace území začala a premonstráti v ní jen pokračovali. Předpokládáme, že jejich činnost postupovala od Sloupnického potoka v nevelké vzdálenosti od Litomyšle směrem k Třebovce ležící již uvnitř pomezí hvozdu. A podél této řeky snad osídlování dospělo až k jejímu soutoku s Tichou Orlicí, kde pak mezi říčními rameny v bažinatém terénu vznikla nevelká zemědělská osada pojmenovaná podle své polohy Ústí. Nelze ani vyloučit proniknutí premonstrátské kolonizace do těchto míst od jihu z údolí Řetovky (Husího krku), kde bývá premonstrátům připisován vznik jedné ze Řetových (dnes Řetová a Řetůvka), která je v roce 1292 označena jako Česká Řetová.²⁴ Použití českého názvu Ústí spolu s německým názvem kolonizačního města v letech 1292 a 1304 (podrobněji viz níže) považujeme za další důvod vytýčení hypotézy o existenci předkolonizačního sídliště na území města. Otázkou je, kdy ke vzniku předpokládané osady mohlo dojít. Jiří Pražák podrobným rozbořem litomyšlské listiny dokazuje, že k uskutečnění donací krále Vladislava I. litomyšlskému klášteru mohlo dojít již před rokem 1167, snad již ve 40. letech 12. století a současně ukazuje, že listina vznikla nikoli v roce 1167, ale až koncem 12. století, nejspíše v 80. či 90. letech (ale před rokem 1197) a zachycuje stav klášterního majetku v době jejího vzniku.²⁵ A protože je v listině uvedeno jen výše citované vymezení darovaného území, předpokládáme, že hotové vsi zde v době vzniku listiny ještě neexistovaly, neboť by je listina jinak uvedla,

č. 15 - 22 existuje i řada dalších prací zabývajících se kolonizací Lanšperska, které se však otázky vzniku města Ústí nad Orlicí dotýkají jen okrajově. Rozbořem těchto prací se nechceme v našem článku podrobněji zabývat, neboť je mu věnována dostatečná pozornost ve studii autora tohoto článku "Osídlení kraje na středním a horním toku Tiché Orlice, v povodí Třebovky a na jehožší Moravské Sázavě v době předhusitské", která je připravena k vydání pro Okresní muzeum ve Vysokém Mýtci ve vydavatelství Grantis v Ústí nad Orlicí.

- 23) CDB I, č. 339, s. 415.
- 24) RB IV, č. 1888, s. 746. Starší, pravděpodobně premonstrátský původ České Řetové uznává dokonce i J.Loserth, Zur Geschichte ..., s. 201.
- 25) Pražák, Diplomatické poznámky ..., s. 29.

takže soustavnější proniknutí premonstrátského osídlení až do údolí Třebovky a do míst dnešního Ústí nad Orlicí předpokládáme až po vydání listiny, tedy nejspíše až počátkem 13. století, určitě však před rokem 1249, kdy předpokládáme příchod příslušníků rodu z Drnholce do Poorlicka. Zcela nelze vyloučit ani možnost, že vznik nejstaršího osídlení v místech dnešního Ústí nad Orlicí nesouvisel s kolonizační činností premonstrátů, ale proniklo sem od západu osídlení související s kolonizační činností Hrabšiců v okolí Chocně, Brandýsa nad Orlicí a v lese na Libchavském potoce. V tomto případě by bylo možné předpokládat počátky osídlení po roce 1227.²⁶ Pokud předpokládáme existenci starší osady v místech dnešního Ústí n. O., zbývá ještě zodpovědět otázku, v které části města asi stávala. Při řešení této otázky považujeme za hlavní pramen informací charakter půdorysu města. Na základě teorie význačného moravského historika a znalce problematiky středověké kolonizace Ladislava Hosáka, který rozбором půdorysů moravským měst dokázal, že starší osídlení města mívalo nepravidelný půdorys bližší vesnické zástavbě a naopak pozdější kolonizační založení půdorys zcela pravidelný,²⁷ předpokládáme, že v případě Ústí n. O. bylo toto starší osídlení organizované nejspíše litomyšlskými premonstráty a předcházející velkou královskou kolonizací přímo na soutoku Tiché Orlice a Třebovky - v místech protkaných řadou říčních ramen a majících naprosto nepravidelný půdorys, na tzv. Podměstí. Žel celkový ráz této pravděpodobně nejstarší části města byl zcela zlikvidován několika velkými stavebními zásahy. V letech 1834 - 1845 to byla výstavba železnice Olomouc - Praha, v 2. pol. 20. let 20. století regulace toku Třebovky spojená s likvidací říčních ramen a v 70. a 80. letech 20. stol. výstavba průtahu silnice I/14 a nevzhledného panelového sídliště Podměstí známého hlavně pod názvem Hečmanda. Kladení nejstaršího sídliště na území města Ústí nad Orlicí právě do tzv. Podměstí je samozřejmě nutno považovat za pracovní hypotézu vycházející z rozboru půdorysu města, která jinými druhy historických pramenů není zatím potvrzena.

Vznik kolonizačního města

Hypoteticky předpokládanou osadu na soutoku Třebovky a Tiché Orlice vzniklou někdy v 1. pol. 13. století považujeme samozřejmě pouze za počátek formování dnešního Ústí n. Orlicí. Jeho plné zformování jako sídliště městského charakteru souvisí až s rozsáhlou kolonizační činností organizovanou českými králi Václavem I. (1230 - 1253) a Přemyslem II. (1253 - 1278) v povodí Tiché Orlice, Třebovky a Moravské Sázavy v 2. pol. 13. století. A právě tato kolonizační vlna je výše zmíněnými historiky J. Loserthem, J. Lippertem a J. Cibulkou nesprávně kladena již do 1. pol. 13. století, nikoli předpokládaný první příchod obyvatel do míst dnešního města, jehož časové zařazení ani tyto historici neřeší.

Jestliže předpokládáme, že osídlení kraje na Tiché Orlici, Třebovce a Moravské

26) O kolonizaci prováděné rodem Hrabšic jsme informováni ze závěti Kojaty Hrabšice z roku 1227 publikované v CDB II (ed. G. Friedrich, Prague 1912), č. 303, s. 301 - 302.

27) L. Hosák, Poznámky k půdorysu středověkého moravského města, AUPO-Historica IV, Praha 1963, s. 143 - 172.

Sázavě a též vznik města Ústí n. O. byl plně završen až kolonizační akcí českých králů, vzniká logicky otázka, jakým způsobem toto území čeští králové získali, když pravděpodobně náleželo litomyšlským premonstrátům, kteří zahájili jeho osídlení.²⁸ Písemné prameny pro řešení této otázky nemáme, ale můžeme předpokládat, že zde došlo k nějaké obdobné dohodě, jakou král uzavřel s litomyšlským klášteřem, když jinou část jeho území potřeboval k založení královského města Poličky.²⁹

Rozhodnutí českého krále pověřit kolonizací rozsáhlého území ve východních Čechách příslušníky roku z Drnholce zřejmě souviselo s událostmi, k nimž v roce 1249 došlo na jižní Moravě. Tehdy mladý markrabě Přemysl (potomní král Přemysl Otakar II.) daroval Mikulov s příslušenstvím Jindřichovi z Lichtenštejna, rakouskému šlechtici a proto se ho musel vzdát tehdejší jeho majitel Vilém z Drnholce.³⁰ A zřejmě jako odměna za tuto majetkovou ztrátu, která byla v intencích politiky Přemyslovců (snaha získat část rakouské šlechty pro podporu snahy Přemyslovců o převzetí moci v Rakousích po vymření mužské větve Babenbergů) dostává Vilém z Drnholce a jeho synové ke kolonizaci rozsáhlé území kolem Tiché Orlice, Třebovky a Moravské Sázavy. Písemné doklady o tom sice nemáme, ale tento fakt vyplývá z některých pozdějších zpráv i z dalších indicií.

Po příchodu do východních Čech (předpokládáme, že to bylo záhy po roce 1249) si páni z Drnholce vybrali zřejmě jako východisko své kolonizační činnosti osadu na soutoku Tiché Orlice a Třebovky, která asi představovala nejzažší osídlené místo na hranici pozemního hvozdu v údolí Tiché Orlice. Páni z Drnholce chtěli zřejmě v nově získaném kraji založit město, ale místo přímo na soutoku dvou řek pro tuto akci nebylo vhodné, a tak si pro své založení vybrali ostroh přiléhající na severu k sídlišti v údolí řek a na něm již na zcela pravidelném půdoryse typickém pro kolonizační města založili sídliště městského typu. To je dodnes doloženo pravidelným půdorysem centra města Ústí nad Orlicí. To, že kolonizační

28) Je otázkou, jak velká část území, na němž se později vytvořilo lanšperské panství, skutečně litomyšlským premonstrátům náležela. Z výše zmíněné listiny z r. 1167 vyplývá, že jim patřilo území kolem Sloupnického potoka (Labčeka) a řeky Třebovky a předpokládáme, že jejich kolonizační činnost pronikla až k Tiché Orlici. J.V. Šimák se v článku citovaném v odkazu č. 15 domnívá, že kolem roku 1200 si premonstráti činili nárok již na celé budoucí tehdy však ještě neosídlené Lanšpersko. Tento závěr vyvozuje z listiny litomyšlského kláštera z roku 1167 (vzniklé pravděpodobně až koncem 12. stol.), kde je uvedeno, že majetky kláštera sahaly až k hranici Čech. J.V. Šimák rovněž předpokládá, že toto místo bylo snad do textu starší listiny interpolováno právě na konci 12. století, kdy se začal ukazovat ekonomický význam zalesněného teritoria budoucího lanšperského panství.

29) RB II, č. 670, s. 260.

30) K darování Mikulovska došlo listinou vydanou dne 14.1. 1249 (CDB IV, š. 157, s. 256), Vilém z Drnholce se plně vzdal práva na Mikulov až 17.11. 1249 (CDB IV, č. 147, s. 285). Problematikou vzájemného vztahu obou listin i možností, že vzhledem k bojům mezi markrabím Přemyslem a jeho otcem králem Václavem I., které v této době probíhaly, byly uvedené listiny ve skutečnosti vydány až v roce 1250, se zabývají J. Šebánek - S. Dušková. Kritický komentář k moravskému diplomatáři. Zpracování listin z III. svazku Bočkova Moravského kodexu, Praha 1952, s. 94 - 97. Tato problematika je však vzhledem k počátkům města Ústí nad Orlicí pouze okrajovou záležitostí.

město bylo založeno právě Vilémem z Drnholce usuzujeme z faktu, že v roce 1292 je nazýváno "Vsti, quod in teutonico Wilhemsuerd uocatur".³¹ Dvojjazyčný název místa současně považujeme za doklad potvrzující hypotézu, že zde vedle sebe existovaly dvě osady, původní starší s českým obyvatelstvem a kolonizační, kde soudě podle názvu, snad původně bylo obyvatelstvo německé. Nelze ovšem ani zcela vyloučit možnost, že německý název Wilhemsuerd nesouvisí s národností obyvatelstva, ale jen souvisel s tehdejší módou dávat nově založeným místům německé názvy. Určitým problémem, který však vzniká při ztotožnění Viléma z Drnholce se zakladatelem města, je fakt, že písemnými prameny je ve východních Čechách doložena pouze přítomnost Vilémových synů. Tak v roce 1285 se uvádí, že město Lanškroun náleželo kdysi Oldřichovi z Drnholce a Heřmanovi "de Osth",³² v roce 1332 jsou označeni jako zakladatelé lanškrounské rychty Oldřich a Heřman z Drnholce,³³ což jen potvrzuje fakt, že Heřman "de Osth" a Heřman z Drnholce jsou totožné osoby.³⁴ Mlčení písemných pramenů o Vilémově přítomnosti v kraji na Tiché Orlici, Třebovce a Moravské Sázavě je snad způsobeno tím, že zde pobýval jen velmi krátce a vůbec se neúčastnil již kolonizace v okolí Lanškrouna (poslední údaj o Vilémovi z Drnholce je z roku 1265, kdy vystupuje jako svědek na královské listině),³⁵ nelze ani vyloučit hypotetickou domněnku, že Vilém v Poorlicku nepobýval vůbec a místo, které se stalo východiskem kolonizační činnosti, pojmenovali Heřman a Oldřich z Drnholce pouze na počest svého otce.

Přídomek "de Osth" je většinou historiků interpretován jako Ústí nad Orlicí,³⁶ takže jeho použití považujeme za důkaz pobytu příslušníků rodu z Drnholce (alespoň Heřmana) přímo v Ústí nad Orlicí a za východisko výše uvedené hypotézy o tom, že Ústí nad Orlicí bylo asi i místem, odkud začala kolonizace prováděná příslušníky rodu z Drnholce. Použití přídomek "de Osth" lze hypoteticky považovat i za důkaz existence sídla příslušníků rodu z Drnholce v Ústí nad Orlicí. Pokud takovéto sídlo existovalo, lze předpokládat, že mělo pouze krátkodobou existenci, neboť záhy se hlavním centrem panství stal hrad Lanšperk doložený poprvé v roce 1285.³⁷ V Ústí n. O. měli sídlo páni z Drnholce snad jen těsně po příchodu do Poorlicka a sídlo ztratilo význam hned po dokončení stavby hradu Lanšperka. Pokud uvažujeme

31) RB IV, č. 1888, s. 745.

32) RB II, č. 1358, s. 586. V edici je přídomek uveden jako "Osth". Originál ukazuje, že správné čtení má být Osth. Tak čtel přídomek August Sedláček - viz Hrady II, s. 99 a Historický slovník místopisný ..., s. 930. Znovu na toto správné čtení upozorňuje L. Růžička, Otázky kolem počátků ..., s. 3.

33) RB III, č. 1916, s. 746.

34) Podrobnosti ke genealogii rodu z Drnholce uvádí L. Hosák, Příspěvek ke starému rodopisu moravskému VII. Erb lekna, ČSPSČ 46, 1938, s. 55 - 57.

35) RB II, č. 449, s. 193.

36) Takto interpretuje název "Osth" August Sedláček, Historický slovník místopisný ..., dříve již citováno, s. 930. L. V. Šimák, České dějiny I, sv. 5. Kolonizace, s. 1267 - 1268; A. Profous - J. Svoboda, Místní jména v Čechách IV, Praha 1957, s. 453 - 454.

37) RB II, č. 1358, s. 586.

o jeho umístění v areálu města, tak nejpravděpodobnější je severozápadní část města zabezpečená poměrně strmým svahem, kde byl situován i kostel. Sídlo mohlo snad zaujímat místo dnešního děkanství či část areálu starého hřbitova.

Další otázkou je přesné časové vymezení pobytu příslušníků rodu z Drnholce v Ústí nad Orlicí a tedy doby, do které počátky budování města skutečně spadají. Jak jsme ukázali výše, s příchodem Viléma z Drnholce do Poorlicka počítáme po roce 1249, podle zprávy z roku 1285 měli být Oldřich z Drnholce a Heřman "de Osth" majiteli Lanškrouna kdysi- "quondam". V roce 1258 používá Heřman již přídomek "de Richenawe" - z Rychnova nad Kněžnou,³⁸ což nasvědčuje, že v té době již organizoval kolonizaci území na řece Kněžně, Oldřich z Drnholce byl v roce 1267 již purkrabím ve Znojmě.³⁹ Tyto údaje se zdají nasvědčovat tomu, že působení příslušníků rodu z Drnholce v Poorlicku a tím též v samotném Ústí n. O. bylo poměrně krátké, snad jen v 50. a na poč. 60. let 13. století a do té doby je tedy nutné vřadit i rozhodující práce spjaté se vznikem nového města.

Otevřenou otázkou stále zůstává, kdo převzal Ústí n. O. a vůbec celé vznikající panství po odchodu příslušníků rodu z Drnholce z této oblasti a kdo tedy zahájené kolonizační dílo dokončil. Předpokládáme, že území, kde byla dokončena kolonizační činnost, převzal do svých rukou přímo král. Královské vlastnictví kraje na Tiché Orlici, Třebovce a Moravské Sázavě máme však doloženo až v roce 1285, kdy Václav II. tuto oblast s hradem Lanšperkem a městem Lanškrounem postupoval svému nevlastnímu otci Závěšovi z Falkenštejna.⁴⁰ Zda náleželo králi již někdy od počátku 60. let 13. století, nevíme. Po roztržce mezi králem Václavem II. a Závěšem z Falkenštejna král svému nevlastnímu otci majetky ve východních Čechách odňal a v roce 1289 z nich chtěl vytvořit zvláštní území, které by vyměnil s míšeňským markrabětem Bedřichem Malým za Míšeň, přičemž východočeské statky měly tvořit v rámci českého státu zvláštní území. Z míst, která měla být Bedřichu Malému postoupena jsou kromě jiných jmenována Svojanov, Polička, Lanškroun, Lanšperk, "Orthe" a Vysoké Mýto.⁴¹ Vzhledem k poloze mezi Lanšperkem a Vysokým Mýtem je někdy název "Orthe" interpretován jako zkomolenina názvu Ústí n. O.⁴² Jestliže tuto hypotézu přijmeme, je možno údaj listiny z roku 1289 považovat za další nepřímý důkaz existence sídla v Ústí n. Orlicí. Všechna uvedená místa jsou totiž souhrnně označena jako hrady a opevněná místa a jestliže víme o Ústí n. O., že nebylo opevněným místem (k tomu viz níže), pak můžeme zprávu interpretovat jako údaj o hradě. Připravovaná výměna území mezi králem Václavem II. a míšeňským markrabětem a s ní související vytvoření území

38) RB II, č. 176, s. 70. Ztotožnění Heřmana "de Osth" s Heřmanem z Drnholce je obecně přijímáno v literatuře již od dob A. Sedláčka (Hrady, zámky ... II, s. 183). Určité pochybnosti o tomto ztotožnění nejnověji vyjádřil L. Růžička, Otázky kolem počátků ..., s. 4.

39) RB II, č. 586, s. 219.

40) RB II, č. 1358, s. 586 - 587.

41) RB II, č. 1467, s. 630 - 633, výčet míst na s. 631.

42) Takto interpretuje název "Orthe" L. V. Šimák, Hrady Zebín a Vyschoniz z roku 1289, Český časopis historický 23, 1917, s. 392.

se zvláštním právním postavením ve východních Čechách a v přílehlé části Moravy se nakonec neuskutečnila a lanšperské panství i Ústí nad Orlicí zřejmě zůstalo i nadále královským majetkem.

Podoba kolonizačního města

Pro založení kolonizačního města v blízkosti starší zemědělské osady si páni z Drnholce vybrali plochu na vrcholu ostrohu, kterým končí rozsáhlá planina rozkládající se mezi dolním tokem řeky Třebovky a středním tokem Tiché Orlice. Tento ostroh poměrně strmě spadal do bažinatého údolí na soutoku obou řek (na severozápadě k Tiché Orlici, na jihu k Třebovce), kde předpokládáme starší osadu. Na severovýchodě, východě a jihovýchodě ostroh souvisel s okolním terénem.

Město bylo založeno na oválném půdoryse, v jeho středu bylo pravidelné téměř čtvercové náměstí, z jehož rohů vybíhají dvojice ulic k obvodu města. Výjimkou bylo severovýchodní nároží, z kterého vedla jediná ulice směrem k severu. Od okolního terénu bylo město odděleno příkopem, který tvořil hlavní obrannou linii města. Hradby, jak dokazuje údaj z roku 1356, kdy je Ústí n. O. označeno jako město nehrazené,⁴³ nemělo. Nelze ovšem vyloučit, že v některých místech byl příkop kromě dřevěných plotů a valů zesílen ještě zdí, čemuž mají nasvědčovat údajné nálezy zbytků zdí při stavbě dnešního domu čp. 32 v ulici Jaroslava Kociána.⁴⁴ Nelze je ovšem považovat i vzhledem k nejnovějším poznatkům⁴⁵ za doklad pro tvrzení, že město mělo vybudovanou soustavu hradeb, jak k tomu někdy docházelo.⁴⁶ Příkop pravděpodobně začínal na západní straně městského areálu, kde byl svah nejstrmější, v místech severního slepého konce dnešní Komenského ulice (původně nazývané V příkopě)⁴⁷ dále pokračoval ulicí V příkopě (název ulice je

dostatečně prokazatelným svědectvím příkopa v těchto místech), ulicí Lochmanovou, Hakenovou⁴⁸ do prostoru, kde stojí dnes dům čp. 403 v ul. Jaroslava Kociána a dále do prostoru zahrad mezi domy na severní straně Kostelní a jižní straně Hradební (původně Hřbitovní) ulice a dále pokračoval souběžně se severní částí zdi starého hřbitova a zde opět končil v západním strmém svahu. V prostoru zahrad mezi tzv. Hradební ulicí a Kostelní ulicí se terénní vlna bývalého příkopa zachovala až do konce 70. let 20. století, kdy celý tento areál byl necitlivě porušen demolicemi a výstavbou panelové komunikace do Kostelní ulice, západně od těchto míst mezi čp. 29 a 350 a pode zdi starého hřbitova je náznak příkopa zachován dodnes. Celkové utváření terénu na západní straně města se zdá nasvědčovat tomu, že v místech dnešní západní zdi starého hřbitova a v zahradě pod budovou děkanství žádný příkop nebyl, zde asi město bylo chráněno jen strmým svahem.

Vstup do města byl několika brankami na konci ulic. Ty bývaly v dnešní ulici 17. listopadu mezi domy čp. 78 a zbořeným domem čp. 76 (dnes nezastavěná prostora proti domu čp. 78), kde byl používán název "V brance",⁴⁹ v Masarykově ul. mezi domy čp. 99 a 127, v ulici Jaroslava Kociána mezi domy čp. 32 a volným prostranstvím před areálem spojové budovy. Tato branka snad byla chráněna ještě zdí, jejíž zbytky byly údajně nalezeny při stavbě domu čp. 32, o níž byla zmínka již výše. Branky lze předpokládat i na konci dnešní ulice Sychrovy (mezi čp. 12 a budovou ZŠ) a Barcalovy (mezi domy čp. 1 a 144).⁵⁰ Tyto dvě ulice byly součástí komunikací nazývaných i dnes Malé a Velké Hamry, které byly zřejmě hlavní spojnicí města se starším sídlištěm na soutoku Tiché Orlice a Třebovky. Severozápadní část městského areálu, nejlépe chráněna přírodou, byla určena pro výstavbu kostela a snad i panského sídla. Nebylo by však správné si představovat, že již v době svého založení bylo město plně vybudováno i po stránce architektonické. Jak ukazují nejnovější archeologické výzkumy ve středověkých městech, vznikla na vytýčeném půdorysu nejprve obydlí zemnicového či polozemnicového charakteru a teprve postupně, většinou v průběhu 14. století, i později, dochází k nahrazování těchto provizorií definitivními kamennými či dřevěnými stavbami skutečných domů.⁵¹ I když přímo z Ústí n. O. doklady k vývoji

dnes jen pro část původní ulice.

- 43) RB IV, č. 356, s. 235. K tomu též E. Wolf, Bylo Ústí nad Orlicí městem hrazeným?, LKMU 2, 1938, s. 83 - 87.
- 44) O nálezů těchto zbytků zdiva L. Nygrín, Nálezy ze 14. a 15. století ..., s. 91 - 92. Zeď měla být pod dnešním štítem domu čp. 32 a směřovat směrem k východu přes ulici Jaroslava Kociána do ulice Hakenovy a k západu směrem ke starému hřbitovu.
- 45) V říjnu roku 1993 došlo k hlubokému výkopu před domem čp. 32 v ulici Jaroslava Kociána a výkop dále směřoval do ulice Hakenovy (kabelovod pro novou spojovou budovu), to znamená probíhal místy, kam měla směřovat údajná hradební zeď nalezená v roce 1926. Při výkopu v tomto areálu však žádná mohutná zeď objevena nebyla, byl pouze odkryt v hloubce cca 1,5 m pod povrchem poměrně mohutný vyzděný kanál téměř čtvercového průřezu, kterým byla do města přiváděna voda. Tato stavba z lomového kamene je však zřejmě mnohem mladší než samo založení města. Vzniká tedy otázka, zda nálezy v roce 1926 nějak nesouvisely s tímto kanálem.
- 46) Tento názor propagoval především Jindřich Nygrín. Poprvé s ním vystoupil v článku Bylo Ústí městem hrazeným?, LKMU 1, 1937, s. 5 - 6 a znovu jej obhajuje v článku Nálezy ze 14. a 15. století ..., s. 92. Na základě těchto názorů došlo potom k naprosto nesprávnému a neodůvodněnému přejmenování ulice Hřbitovní nacházející se v sousedství zbytků původního příkopa a starého hřbitova na ulici Hradební. V historických pramenech tento název není nikdy doložený.
- 47) Tento historický obvod města byl v Komenského ulici v roce 1989 přerušen naprosto nevhodnou stavbou tzv. krčku spojujícího starou a novou budovu ZŠ. Název V příkopě zůstal

- 48) V prostoru Hakenovy ulice dochází v současnosti (přelom let 1993/94) k určité změně historické stavební čáry. Hakenova ulice v návaznosti na tuto čáru se k ulici Lochmanově připojovala velkým obloukem a směrem k ulici Jaroslava Kociána měla šikmý směr. Nyní v souvislosti s úpravami areálu nové spojové budovy bude ulice Hakenova upravena tak, že na ulici Lochmanovu i Jaroslava Kociána bude kolmá.
- 49) K názvu "V brance" viz odkaz 44, článek J. Nygrína.
- 50) V místech předpokládaného vstupu do města na konci Barcalovy ulice v místech jejího křížení s ulicí Komenského byl v listopadu 1993 proveden při stavbě kabelovodu hluboký výkop. Žádné pozůstatky zdi či jiných zařízení, které by mohly souviset s brankou však nebyly objeveny.
- 51) Touto problematikou se souhrnně zabývá T. Velímský, K problematice počátků českým měst - prostorový vývoj a nejstarší zástavba, Archeologia historica 14, 1989, s. 67 - 93. Zde i podrobná bibliografie k problematice vývoje jednotlivých měst. Nejbližšího okolí Ústí n. O.

městského obydlí nemáme, můžeme předpokládat, že se tento vývoj nijak nelišil od jiných mnohdy daleko význačnějších měst.⁵² Vzhledem k charakteru města (méně význačné poddanské město) zde převládala dřevěná zástavba až do 18. století. Dřevěný byl i původní kostel stávající od počátku města v jeho severozápadní části, ale jako orientovaná stavba pravděpodobně kolmo na dnešní neorientovaný kostel.⁵³

Závěr

První období dějin Ústí n. O., kdy se město teprve formovalo, uzavírá rok 1292. V tomto roce založil král Václav II. zřejmě jako pokání za popravu svého nevlastního otce Záviše z Falkenštejna cisterciácký klášter na Zbraslavi u Prahy a kromě jiného mu jako věno daroval i bývalé Závišovy majetky ve východních Čechách. V donační listině je Ústí n. O. uvedeno jako jedno z center obvodů, na něž se darované východočeské majetky dělily. K tomuto obvodu patřily vsi Oldřichovice, Kunčice (u dnešního Letohradu), Dolní a Horní Dobrouč, Ostrov, Horní a Dolní Houzovec, Knapovec, Řetová, Řetůvka a Gerhartice (dnešní část Kerhartic n. Orlicí).⁵⁴

Od roku 1292 je tedy Ústí n. Orlicí městským (tržním) centrem jednoho z obvodů lanšperského panství, není však ústředním městským centrem tohoto panství, tím byl zřejmě již od zformování panství Lanškroun.⁵⁵ Existence menších městských center na lanšperském panství (kromě Ústí n. O. ještě Česká Třebová a Jablonné n. Orlicí) byla dána zřejmě značnou rozlohou tohoto panství.⁵⁶

se týkají údaje o vývoji zástavby v zaniklém sídlišti Staré Mýto. K tomu viz J.Sigl, Předběžné výsledky archeologického výzkumu v poloze "Staré Mýto" na katastru obce Tisová (o. Ústí n.O.), Sředověká archeologie a studiu počátků měst, Praha 1977, s. 90 - 99.

- 52) Rozbor stavebního vývoje města není samozřejmě předmětem tohoto pojednání. Pouze chceme upozornit, že snad prvním krokem ke kamenné výstavbě města byla výstavba některých částí radnice na počátku 16. stol. po velkém, požáru města v roce 1498 (tuto hypotézu by však musel potvrdit stavební rozbor) a pak výstavba budovy sboru Jednoty bratrské v letech 1553 - 1555, která však je již mimo jádro původního kolonizačního města na tzv. Novém světě.
- 53) O původním dřevěném kostele a jeho vztahu k dnešní barokní kostelní budově viz J.Cibulka - J.Sokol, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese lanškrounském, Praha 1935, s.211 - 214; J.Nygrín, O zbořeném kostele a zvonici v Ústí n.O., LKMU 2, 1938, s.19-20.
- 54) RB IV, č. 1888, s. 745 - 746.
- 55) O mimořádném postavení Lanškrouna ve vztahu k jiným městům na Lanšpersku svědčí např. údaj z roku 1356 (RB VI, č. 356, s. 235) o tom, že Lanškroun byl jediným opevněným městem na panství.
- 56) Některá místa zbraslavské listiny z roku 1304 by se zdála nasvědčovat tomu, že mezi lety 1292 a 1304 došlo k výrazné změně v postavení Ústí nad Orlicí na lanšperském panství a že se město stalo centrem nejen ústeckého ale i třebovského obvodu panství a tak i určitou protiváhou Lanškrouna. Nasvědčovala by tomu použití označení civitas pro Ústí n. O. (k problematice označení villa forensis - civitas viz výše v textu) a dále to, že v textu této listiny není vysloveně jmenován třebovský obvod, ale ve výčtu jmen za místy ústeckého obvodu následuje "villa forensis" Česká Třebová a potom místa patřící do třebovského obvodu z roku 1292 (na tento fakt upozorňuje J.Růžička, Otázky kolem počátků ..., s. 2). Ovšem další popis Lanšperka z roku 1358 (potvrzení výměny panství mezi klášterem Zbraslavským a

O významu Ústí nad Orlicí na konci 13. století svědčí i fakt, že již v této době zde byla fara. Dokladem toho je, že v roce 1297 se ve Zbraslavské kronice připomíná ústecký farář Lutold.⁵⁷ Existenci fary můžeme považovat rovněž za doklad toho, že období zakládání města v této době již skončilo a město je již plně fungujícím organismem nejen v hospodářské, ale i v kulturní (náboženské) oblasti.

Rok 1292, kdy je Ústí n. O. poprvé doloženo jako sídliště s určitými městskými právy a určitou správní funkcí pro své okolí (nikoli však doloženo písemnými prameny vůbec poprvé, neboť za tuto první písemnou zmínku považujeme, jak již bylo uvedeno výše, v souladu s míněním většiny historiků údaj z roku 1285 o Heřmanovi "de Osteh") považujeme za rok, kterým je možno uzavřít pojednání o vzniku dnešního města. Vývoj města po roce 1292 jako jednoho z center obvodů, na které se dělilo Lanšpersko, představuje již další kapitolu v jeho historii, v které se objevovaly problémy jiného charakteru než při jeho počátcích.

Seznam použitých zkratk:

AUOP	- Acta Universitatis Palackianae Olomuensis
CDB	- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
ČSPSČ	- Časopis Společnosti přátel starožitností českých
FRB	- Fontes rerum Bohemicarum
LKMU	- Letopisy kraje a města Ústí nad Orlicí
RB	- Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae
ÚKZ	- Ústecký kulturní zpravodaj

Zur Entstehung der Stadt Ústí nad Orlicí (Wildenschwert) (Zusammenfassung)

Es ist sehr kompliziert, die Entstehung von Ústí n.Orlicí (Wildenschwert) zu beleuchten. Dies ist in ersten Linie durch den Mangel der schriftlichen Quellen bedingt. Deshalb müssen wir ihre Angaben mit den materiellen und toponomastischen Quellen kombinieren. In der geschichtlichen Literatur wurde die Frage der Entstehung der Stadt nicht systematisch gelöst. Darüber schrieben E.K.Zeiner - Autor der ersten Monographie der Stadt, A.Sedláček, J.Šilar und der Autor dieser Abhandlung. Einige Angaben über den Anfang der Stadt bringen auch die Arbeiten, die über die Kolonisation der ganzen Landsberger Herrschaft geschrieben worden sind. Das sind Abhandlungen der tschechischen Historiker J.Cibulka und J.V.Šimák und der deutschen Historiker J.Losserth und J.Lippert.

biskupstvím Litomyšlským) v tzv. textu B znovu postupuje podle jednotlivých obvodů (RB VI, č. 739, s. 427) včetně Třebovska a navíc všechna města jsou označena stejným názvem oppidum, což považujeme za důkaz toho, že z terminologie a stylistiky těchto nejstarších listin nelze odvozovat jednoznačné závěry. Proto také dospíváme k uvedeným závěrům o postavení Ústí nad Orlicí po roce 1292.

- 57) Chronicon Aulac Regiae, FRB IV, s. 76.

Anhand der toponomastischen Quellen behandelt I.Lutterer über Entstehung der Stadt. Unter Ausnutzung verschiedener Quellen und durch die Kombination einiger Hypothesen kommen wir zu den Schluss, dass die Besiedlung der Stadt Ústí nad Orlicí (Wildenschwert) so erfolgte: Zuerst im Tal an der Mündung Flüsse Třebovka und Tichá Orlice (Stille Adler) entstand eine kleine landwirtschaftliche Siedlung, die die Prämonstrater aus Litomyšl (Leitomischl) gegründet haben. Nach der Urkunde aus dem Jahre 1167 gehörte den Prämonstratern das Gebiet am Fluss Třebovka. Die neue Siedlung bekam den Namen entsprechend ihrer Lage - Ústí, das ist die Mündung. Diese Siedlung entstand wahrscheinlich Ende des 12. oder Anfang des 13.Jahrhunderts, spätestens jedoch vor dem Jahre 1249. Danach kamen in das Gebiet der Tichá Orlice (Stille Adler) die Herren von Drnholec (Dürnholz), die hier grosse Kolonisation organisierten. Die Siedlung Ústí n. Orlicí (Wildenschwert) war möglicher Weise der Ausgangspunkt der Dürnholz-Kolonisation im Tal der Tichá Orlice (Stille Adler). Direkt in der Nachbarschaft dieser Siedlung auf einem Werder haben die Herren von Drnholec (Dürnholz) eine neue Kolonisationstadt mit einem regelmässigen Grundriss gegründet. Dies ist das heutige Zentrum der Stadt Ústí nad Orlicí (Wildenschwert). In die neuen Stadt kamen wahrscheinlich auch die deutschen Kolonisten und die neue Stadt bekam den modernen deutschen Namen Wilhelmswerde. Die Hypothese über die ältere Siedlung und jüngere Stadt geht aus der Analyse des Grundrisses der Stadt und aus Hosák-Theorie hervor. Nach dieser Theorie beweist die Unregelmässigkeit des Grundrisses der Stadt die Existenz der Vorkolonisationsiedlung und der regelmässige Grundriss die Kolonisationsgründung. Die Existenz der zwei Siedlungen mit tschechischen und deutschen Einwohnern beweisen auch zwei Formen des Namens der Stadt in den Urkunden aus dem Jahre 1292 und 1304 - Ústí und Wilhelmswerde.

Der Aufenthalt der Herren von Drnholec (Dürnholz) in Ústí nad Orlicí (Wildenschwert) beweist indirekt die älteste Form des deutschen Namens der Stadt - Wilhelmswerde (nach dem Herrn Vilém z Drnholce - Dürnholz), später entstand aber aus diesem Namen seine heutige deutsche Form -Wildenschwert. Ein direktes Beweis für diesen Aufenthalt (Heřman a Oldřich von Drnholec - Dürnholz) sind die Angaben aus den Urkunden von 1285 und 1332.

Wir nehmen an, dass vor dem Jahre 1285 die Herren von Drnholec (Dürnholz) die Kolonisation beendeten und das ganze Gebiet der Herrschaft Lanšperk (Landesberg) den tschechischen Königen übergaben. Der König Wenzel II. gab im Jahre 1285 diese Herrschaft seinem Stiefvater Závěš von Falkenstein. Später, im Jahre 1292 nach der Hinrichtung von Závěš, gab der König Wenzel II. die Landsberger Herrschaft dem Kloster Zbraslav (Königsaal). Aus der Schenkungs-Urkunde von Jahre 1292 wissen wir, dass die Stadt schon ein Zentrum eines dieser Herrschaftskreise war und deshalb glauben wir, dass in diesem Jahre die Gründung der Stadt (der Zugang der Kolonisten, die Ausmessung der Stadt, die Grubenhäuser, aber nicht Wohnhäuser) bereits vollendet wurde. Über die Beendigung der Gründung der Stadt in dieser Zeit zeugt auch die Existenz der Pfarre, die im Jahre 1297 schriftlich erwähnt wurde.